

НАВЧАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС ВПРАВ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ (НА МАТЕРІАЛІ ЗАНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ ТРАВМАТОЛОГА-ОРТОПЕДА І ПАЦІЄНТА ІЗ ЗАХВОРЮВАННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ»

TRAINING COMPLEX OF EXERCISES FOR FOREIGN MEDICAL STUDENTS (BASED ON THE MATERIALS OF THE TRAINING SESSION «PROFESSIONAL COMMUNICATION OF A TRAUMATOLOGIST-ORTHOPEDIST AND A PATIENT WITH DISEASES OF THE MUSCULOSKELETAL SYSTEM»

У статті представлено систему вправ для іноземних студентів-медиків на матеріалі «Професійна комунікація травматолога-ортопеда і пацієнта із захворюваннями опорно-рухового апарату». Методична робота спрямована на формування у іноземних студентів-медиків комунікативних умінь під час вивчення теми. Окреслено зміст навчання дисципліни, проаналізовано особливості оволодіння усною та писемною формами мови. Подано спеціальні навчальні техніки та інноваційні підходи до вивчення української мови. У дослідженні представлено систему вправ, спрямованих на розвиток умінь і навичок студентів: 1) запам'ятовування лексичних одиниць; 2) засвоєння вивченого матеріалу, за допомогою вивчених слів та словосполучень студенти будують речення; 3) вживання правильних форм іменників та займенників у родовому відмінку; 4) повторення та запам'ятовування симптомів, хвороб і станів пацієнта; 5) використання необхідного лексичного мінімуму у комунікативних ситуаціях, пов'язаних із темою заняття; 6) сприймання мови під час прослуховування текстів.

Підібрані завдання, допоможуть іноземним студентам не лише розширити свій словниковий запас, а й досягти соціальної взаємодії в іншомовному середовищі. Професійне спрямування вивчення цієї теми полягає у формуванні українськомовної фахової компетентності майбутнього спеціаліста, здатного брати участь у діалоговій комунікації, розв'язувати комунікативні завдання у сфері професійної діяльності. Подані вправи сприятимуть збагаченню словникового запасу іноземців, розвитку усного й писемного, монологічного та діалогічного мовлення, удосконаленню вмінь та навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності.

Розроблена система вправ відповідає програмі навчальної дисципліни «Професійна медична комунікація лікаря з пацієнтом українською мовою» для студентів спеціальності 222 «Медицина».

Ключові слова: професійна медична комунікація, система вправ, методична розробка, іноземні студенти.

The article presents a system of exercises for foreign medical students based on the material "Professional communication between a traumatologist-orthopedic and a patient with diseases of the musculoskeletal system." Methodical work is aimed at the formation of foreign medical students' communication skills during the study of the topic. The content of teaching the discipline is outlined, the peculiarities of mastering the oral and written forms of the language are analyzed. Special educational techniques and innovative approaches to learning the Ukrainian language are presented. The study presents a system of exercises aimed at developing students' abilities and skills: 1) memorizing lexical items; 2) assimilation of the studied material, students construct sentences with the help of the studied words and phrases; 3) use of the correct forms of nouns and pronouns in the genitive case; 4) repetition and memorization of symptoms, diseases and conditions of the patient; 5) use of the necessary lexical minimum in communicative situations related to the topic of the lesson; 6) language perception while listening to texts.

Suggested tasks will help foreign students not only to expand their vocabulary, but also to achieve social interaction in a foreign language environment. The professional direction of the study of this topic consists in the formation of the Ukrainian-language professional competence of the future specialist, who is able to participate in dialogic communication, to solve communicative tasks in the field of professional activity. The proposed exercises will contribute to the enrichment of the vocabulary of foreigners, the development of oral and written, monologic and dialogic speech, and the improvement of abilities and skills in all types of speech activity.

The developed system of exercises corresponds to the program of the educational discipline "Professional medical communication of a doctor with a patient in the Ukrainian language" for students of the specialty 222 "Medicine".

Key words: professional medical communication, system of exercises, methodical guidelines, foreign students.

УДК 811.161.2
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.2.12>

Новицька О.І.,

канд. філол. наук,
доцент кафедри української мови
Тернопільського національного
медичного університету
імені І.Я. Горбачевського

Мисик О.А.,

канд. філол. наук,
доцент кафедри української мови
Тернопільського національного
медичного університету
імені І.Я. Горбачевського

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Навчання мови – це процес систематичного і послідовного передавання викладачем знань, формування вмінь і навичок у лінгвістичній сфері, процес активного й усвідомленого засвоєння їх студентами, процес утворення та закріплення у студентів якостей, необхідних для подальшого

професійного саморозвитку: стійке позитивне ставлення до вивчення іноземної мови, толерантність по відношенню до представників іншої культури [3, с. 17].

Вивчення іноземної мови у ВНЗ саме по собі не може бути самоціллю. Воно повинно озброїти майбутнього фахівця широкими можливостями

одержання з джерел такої інформації, яку можна було б використати в інтересах його професії [2, с. 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сьогодні проблема вивчення «Української мови як іноземної» є предметом наукового зацікавлення багатьох учених. Вагомими дослідженнями у сфері викладання української мови як іноземної є праці Я. Гладир, І. Жовтоніжко, Т. Єфімової, Т. Лагути, Е. Ляпичева, Л. Мацько, Д. Мазурик, І. Кочан, Т. Кудіна, А. Кулик, Т. Лагути, О. Тростинської, Г. Тохтар, Б. Сокола та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Методика викладання української мови як іноземної є новою та мало дослідженою галуззю, тому пропонуємо наукові дослідження для роботи зі студентами медичних спеціальностей на практичних заняттях.

Мета статті. Метою статті є запропонувати методичну розробку для викладачів до теми «Професійна комунікація травматолога-ортопеда і пацієнта із захворюваннями опорно-рухового апарату», апробовану на практичних заняттях із дисципліни «Професійна медична комунікація українською мовою лікаря з пацієнтом» автором цієї праці.

Виклад основного матеріалу. Професійне спілкування – найскладніший вид комунікації, який є одним із головних напрямлень розвитку сучасної методики викладання іноземної мови. Особливо ця проблема актуальна при навчанні студентів – медиків, які як у процесі навчання так і при вирішенні своїх професійних завдань вступають у прямий контакт з іншими людьми – пацієнтами, колегами, молодшим медичним персоналом [1, с. 20].

У сучасному світі все більшого значення набуває комунікативна компетентність медичного працівника, яка забезпечує вкрай важливу здатність співпрацювати, вирішувати важливі науково-професійні проблеми присвячених не лише медицині, але й новим передовим технологіям.

Л. В. Пляка зазначає, що становлення професійної компетентності є надзвичайно актуальним, оскільки сучасний ринок праці потребує фахівців, здатних сприймати та використовувати в практичній діяльності нові наукові ідеї та методи сучасного виробництва [5, с. 137].

Для вивчення української мови, першим кроком є визначення мети та завдання, які ставлять перед собою студенти. Наступним – це вирішення, які завдання, вправи усні чи письмові, виконувати, які тексти, діалоги обговорювати на занятті. І звичайно, важливо враховувати методи та засоби для вивчення будь-якої теми.

Відповідно до програми дисципліни «Професійна медична комунікація лікаря з пацієнтом українською мовою» Тернопільського

національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» [6] на вивчення теми «Професійна комунікація травматолога-ортопеда і пацієнта із захворюваннями опорно-рухового апарату» відводиться 2 години для практичного заняття. Курс вивчається на третьому курсі.

Представлені навчально-методичні матеріали для вивчення дисципліни «Професійна медична комунікація лікаря з пацієнтом українською мовою» спрямовані на формування і розвиток професійних і комунікативних компетенцій у студентів. Пропонуємо методичну розробку для викладача.

Теоретична частина.

Тема заняття. Професійна комунікація травматолога-ортопеда і пацієнта із захворюваннями опорно-рухового апарату [4].

Мета: засвоїти лексичні одиниці на позначення органів, складників і захворювань опорно-рухової системи; удосконалювати вміння будувати монологічні та діалогічні висловлювання, що містять опис причин та симптомів хвороб і травм опорно-рухового апарату, застосовуючи засвоєні лексичні одиниці та фрази; розвивати навички збору анамнезу захворювання; сприяти розвитку комунікативних навичок у студентів, логічного мислення, уваги, пам'яті, інтересу до вивчення української мови.

Студент повинен знати:

1. Лексику на позначення органів, складників і захворювань опорно-рухової системи.
2. Базові моделі узгодження слів на позначення органів, складників і захворювань опорно-рухової системи у мовленнєвих конструкціях.
3. Правила побудови словосполучень, речень, запитань, відповідей на запитання при зборі анамнезу хвороб кістково-м'язової системи.

Студент повинен вміти:

1. Застосовувати набуті знання в зборі анамнезу хвороб кістково-м'язової системи.
2. Узгоджувати слова на позначення органів, складників і захворювань опорно-рухової системи у мовленнєвих конструкціях.
3. Будувати питання до пацієнта при зборі анамнезу.
4. Будувати монологічні та діалогічні висловлювання, що містять опис причин та симптомів хвороб опорно-рухового апарату.
5. Використовувати різні мовленнєві конструкції у веденні діалогу.

Перелік основних питань, що розглядаються на занятті:

1. Органи і складники опорно-рухової системи.
2. Анамнез захворювання.
3. Причини захворювань опорно-рухового апарату.
4. Захворювання опорно-рухового апарату.

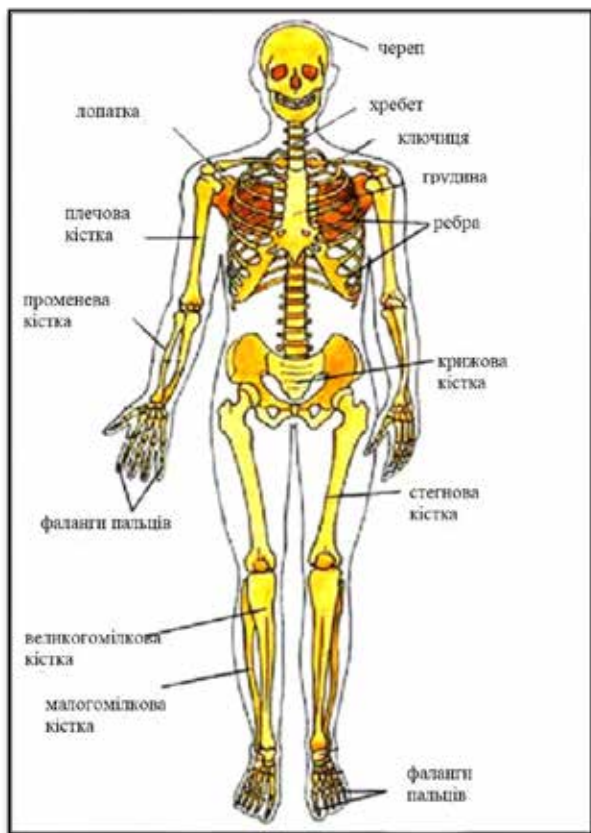
Методика виконання практичної роботи.

Робота 1. Засвоєння лексико-граматичного матеріалу до теми.

Завдання 1. Слушайте. Повторюйте. Читайте. Пишіть. Вивчіть.

гнучка тканина – flexible fabric, забиття – bruise, закрепи – fasten, зв'язка – cjnnection, кінцівка – limb, кістка – bone, млявість – languor, м'яз – muscle, пружна тканина – resilient fabric, скелет – skeleton, скорочуватися – to grow short, сонливість – sleepiness, сполучна тканина – connecting fabric, суглоб – joint, сухожилки – tendon, травма – trauma, хребет – spine, хребці – vertebrae, череп – skull.

Завдання 2. Розгляньте будову скелета людини. Запам'ятайте назви.

Робота 2. Виконання тренувальних вправ.

Завдання 1. Знайдіть зайве слово або словосполучення.

1. Травматолог, невролог, ортопед-травматолог, вертебролог, уролог.
2. Зв'язка, хрящ, м'яз, сухожилля, череп.
3. Скелет, кістка, ребра, печінка, ключиця.
4. Грудна клітка, хребет, сухожилля, тазові кістки, нижні кінцівки.
5. Зап'ясток, п'ясток, фаланги пальців, таз, палець.
6. Ключиця, плечова кістка, променева кістка, п'ятова кістка.
7. Фаланги пальців, великогомілкова кістка, малогомілкова кістка, щелепа.

8. Крижі, тазові кістки, куприк, хрящ.
9. Верхня кінцівка, плечовий пояс, нога, плече, передпліччя.

Завдання 2. Напишіть. Поставте слова у дужках у правильній формі. Складіть речення з утвореними словосполученнями.

Зразок: Травма (голова). Травма голови.

1. Захворювання (суглоб) 2. Перелом (верхня кінцівка).
3. Запалення (суглоби).
4. Травма (хребет).
5. Пошкодження (плечова кістка).
6. Забиття на (рука).
7. Травматичні ушкодження (кістка тазового поясу).
8. Травма (череп).
9. Забиття (грудна клітка).
10. Перелом (гомілка).

Завдання 3. Поєднайте слова з колонок А і Б. Утворіть речення за зразком.

Зразок: Скелет – сукупність кісток, яка становить опору всього організму (табл. 1).

Робота 3. Робота з текстом.

Завдання 1. Прочитайте текст.

Опорно-рухова система людини та її захворювання

Опорно-рухова система – сукупність кісток, хрящів та м'язів, які побудовані зі сполучної та м'язової тканин і забезпечують можливість активної взаємодії організму з навколишнім світом.

Скелет – це сукупність кісток тіла, з'єднаних між собою. До нього відносяться: череп, хребет, грудна клітка, таз, нижні та верхні кінцівки. **М'яз** – це тканина, яка скорочується й забезпечує функцію руху.

Травматолог, ортопед-травматолог, вертебролог та невролог – це спеціалісти, які лікують хвороби та травми опорно-рухової системи.

Найпоширеніші захворювання кістково-м'язової системи є: артрит, артроз, гіподинамія, остеопороз, остеохондроз, подагра, радикуліт та інші.

Артрит – запалення суглобів різного походження (внаслідок інфекції, зниження імунітету, травми, алергії, генетичної схильності). Симптоми: почервоніння, скутість рухів, поява щільних вузликів.

Артроз – це хронічне захворювання суглоба. Симптоми: зниження кількості рідини в суглобі, утворення сольових наростів, які заподіюють біль, тріск, скрегіт у суглобі під час руху, при якому він поступово втрачає свої рухові функції.

Гіподинамія – порушення функцій організму (опорно-рухового апарату, кровообігу, дихання, травлення), яке виникає через обмеження рухової активності. Симптоми: млявість, сонливість, поганий настрій, дратівливість, загальне нездужання, втома, зниження апетиту, порушення сну, зниження працездатності.

Остеопороз – це захворювання, при якому щільність і якість кісткової тканини знижується. Кістки стають ламкими, що призводить до значного зростання ризику переломів. Симптоми: болі в спині, сутула постава, деформація хребта, зменшення росту.

А Органи, складники опорно-рухової системи, хвороби, травми	Б Визначення
1. Артроз	А. Пошкодження тканин або органів тіла внаслідок удару, поранення, опіку.
2. Вивих	Б. Системна патологія, яка характеризується підвищеним рівнем сечової кислоти в крові та відкладенням кристалів сечової кислоти в м'яких тканинах, і запальними процесами.
3. Гіподинамія	В. Запалення корінців спинномозкових нервів у людини. Зумовлений втратою форми і еластичності міжхребцевих дисків.
4. Кістка	Г. Тканина, яка скорочується й забезпечує функцію руху.
5. М'яз	Ґ. Орган опори й руху, що складається з кісткової тканини і всередині містить кістковий мозок.
6. Остеопороз	Д. Хронічне захворювання суглоба, при якому він поступово втрачає свої рухові функції.
7. Остеохондроз	Е. Часткове або повне порушення цілісності кістки, через раптове падіння, удар або скручення.
8. Перелом	Є. Зміщення суглобових поверхонь кісток за межі фізіологічної норми.
9. Подагра	Ж. Захворювання, при якому щільність і якість кісткової тканини знижується. Кістки стають ламкими, що призводить до значного зростання ризику переломів.
10. Радикуліт (попереково-крижовий)	З. Порушення функцій організму (опорно-рухового апарату, кровообігу, дихання, травлення), яке сталося через обмеження рухової активності.
11. Суглоб	И. Запалення суглобів різного походження.
12. Травма	І. Головна вісь й опора.
13. Хребет	Ї. Комплекс дистрофічних порушень в суглобових хрящах. Може розвиватися практично в будь-якому суглобі, але частіше всього уражаються міжхребцеві диски.
14. Артирит	К. Рухоме з'єднання кісток.

Остеохондроз – комплекс дистрофічних порушень у суглобових хрящах. Захворювання може розвиватися практично в будь-якому суглобі, але найчастіше відбуваються у хрящових тканинах хребта. Згодом вони провокують зміну структури хребців та міжхребцевих дисків. Симптоми: постійний ниючий біль у спині, посилення болю при рухах та навантаженні хребта, спазми м'язів спини, погіршення рухливості хребта.

Подагра – це системна патологія, яка характеризується підвищеним рівнем сечової кислоти в крові, відкладенням кристалів сечової кислоти в м'яких тканинах і запальними процесами. Симптоми: гострий біль у суглобі, чутливість, почервоніння і припухлість, підвищення температури, озноб, тахікардія, загальна слабкість і лейкоцитоз.

Радикуліт (попереково-крижовий) – запалення корінців спинномозкових нервів у людини. Він виникає через втрату форми і еластичності міжхребцевих дисків. Симптоми: біль при згинанні і розгинанні попереку, біль у попереку, в сідниці, стегні, нозі, оніміння ноги, слабкість.

Довідка: артрит – arthritis, артроз – arthrosis, гіподинамія – hypodynamia, біль у суглобах – pain in joints, відсутність апетиту – lack of appetite, гематома на місці забиття – hematoma at the place of injury, деформація хребта – deformation of backbone, затруднене дихання – heavy breathing, зміна форми кістки – change of the

shape of the bone, зміщення кістки – dislocation of bone, кісткова основа голови – bone basis of chairman, кістковий мозок – marrow міжхребцеві диски – intervertebral disks, малорухливість спини – not mobility of back, нерухливість суглоба – non-mobility of joints, оніміння рук – numbness of hands, опора й рух тіла – support and motion of body, основа скелету – basis to the skeleton, остеопороз – osteoporosis, остеохондроз – osteochondrosis, подагра – gout, радикуліт – radiculitis, раптова слабкість – sudden weakness розтягнення зв'язок – stretching connection розтягнення сухожилля – stretching tendon, рухоме з'єднання кісток – movable connection of bones скоротливі органи руху – retractive organs of motion, скутість та хрускіт кісток – constraint and crunch bones, спазми м'язів – spasms of muscle, сполучна тканина – connective tissue, сукупність кісток – set of bones, сутула постава – stooped posture, темніє в очах – it darkens in the eyes, укорочення кінцівки – shortening of the limb, хрящ – cartilage, шум у вухах – tinnitus.

Завдання 2. Відповідайте на запитання.

1. Що таке опорно-рухова система?
2. З чого складається скелет?
3. Що утворюють хребет і ребра?
4. Що таке м'яз?
5. Що міститься у отворі хребта?
6. Чим з'єднані між собою кістки?

7. Які найпоширеніші захворювання кістково-м'язової системи ви знаєте?

8. Назвіть лікарів, які лікують захворювання опорно-рухової системи.

9. Назвіть захворювання з такими симптомами: зниження кількості рідини в суглобі, утворення сольових наростів, які заподіюють біль, тріск, скрегіт у суглобі під час руху.

10. При якому захворюванні відбувається деформація хребта та зменшення росту людини?

Робота 4. Удосконалення знань.

Завдання 1. Поставте запитання до речень.

Зразок: У хворого гострий біль у суглобі. – Який біль у суглобі відчуває хворий?

1. У хворого підвищена температура. 2. Хворого турбують гострі болі у стегні. 3. У хворого з'являється біль (сильний або незначний) в суглобі при рухах або навантаженні. 4. У хворого млявість, сонливість, поганий настрій, дратівливість, загальне нездужання, втома. 5. У хворого ниючий біль при згинанні та розгинанні попереку. 6. У хворого набряк, гематома, синець. 7. У хворого хронічне захворювання суглоба, при якому він поступово втрачає свої рухові функції. 8. Хворий відчуває тахікардію, загальну слабкість. 9. Хворий відчуває біль в сідниці, стегні та оніміння ноги. 10. У хворого відчуття холоду в нижніх кінцівках.

Завдання 2. Прочитайте діалог. Проаналізувавши скарги пацієнта встановіть діагноз.

– Добрий день лікарю!
– Добрий день! Що Вас турбує?
– Відчуваю біль по задній поверхні шиї.
– Який біль відчуваєте?
– Ниючий, здавлюючий, пекучий. Біль віддає у ділянку потилиці, лопаток та плечей).

– Коли почався пекучий біль? Чи раніше у Вас були травми або переломи?

– Біль розпочався п'ять днів тому. Травм і переломів у мене не було.

– Головний біль або запаморочення відчуваєте?

– Так, болить голова і шумить у вухах.

– Коли Ви чхаєте або кашляєте, відчуваєте біль?

– Так.

– Щоб правильно встановити діагноз і призначити максимально ефективно лікування, Вам потрібно пройти додаткове обстеження. Необхідно зробити рентгенографію шийного відділу, МРТ (магнітно-резонансну томографію) тканин, та УЗД судин голови і шийного відділу (доплерографію). З отриманими результатами обстеження прийдете до мене на повторний огляд.

– Добре лікарю. Дякую за консультацію. До побачення!

– До зустрічі! Одужуйте!

Завдання 3. Допишіть діалог.

– ... !

– Добрий день!

– ...?

– Мене звали Василь Давиденко.

– ...?

– Мені 39 років.

– ...?

– Місто Тернопіль, вулиця Соломії Крушельницької, будинок 5, квартира 15.

– ...?

– Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського, юрист.

– ...?

– У мене при згинанні і розгинанні дуже болить попереку. Біль відчуваю після перебування в одноманітному положенні. А також є гострий біль в сідниці, стегні та нозі.

– ...?

– Так, я відчуваю оніміння ноги.

– Зараз я Вас огляну. Для зменшення болю я призначу препарати, але для остаточного встановлення діагнозу Вам потрібно зробити магнітно-резонансну томографію.

– Добре лікарю.

– У Вас .... Для лікування призначаю препарати, ось Вам рецепт.

– А також рекомендую обмежити фізичні навантаження.

– ...?

– На повторний огляд прийдіть через п'ять днів.

– ... ..

– До побачення.

Робота 4. Поточний контроль

Студентам пропонують 12–24 тестові завдання (2–4 варіанти) з вибором однієї правильної відповіді.

Організаційна структура заняття.

1. Організаційна частина – 5 хв.

2. Інструктаж студентів і розподіл груп для практичної роботи – 5 хв.

3. Практична робота студентів – 20 хв.

4. Обговорення теоретичних питань і практичної роботи – 40 хв.

5. Перевірка вихідного рівня знань (проводиться у вигляді тестування з кожної теми, розв'язування ситуаційних задач, відповідей на контрольні питання) – 20 хв.

Технічні засоби навчання:

1. Технічні засоби та матеріальне забезпечення заняття: підручники, словники, довідкова література, комп'ютери, відеосистема, інтерактивна дошка.

2. Презентація до заняття.

Висновки. Підібрані завдання, допоможуть іноземним студентам не лише розширити свій словниковий запас, а й досягти соціальної взаємодії в іншомовному середовищі. Професійне спрямування вивчення цієї теми полягає у формуванні

українськомовної фахової компетентності майбутнього спеціаліста, здатного брати участь у діалогівій комунікації, розв'язувати комунікативні завдання у сфері професійної діяльності. Подані вправи сприятимуть збагаченню словникового запасу іноземців, розвитку усного й писемного, монологічного та діалогічного мовлення, удосконаленню вмінь та навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бермас Л.І. Підготовка майбутніх лікарів до професійної міжкультурної комунікації. *Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст* : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль : ТДМУ, 2018. С. 20.
2. Методика викладання іноземних мов у вищій школі / відп. ред. Ю.О. Жлуктенка. Київ : Вища школа, 1971. 224 с.
3. Новіцька О.І. Лінгвістичні компоненти вивчення української мови як іноземної студентами-іноземцями. *Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми* : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль : ТДМУ, 2022. С. 119.
4. Новіцька О.І. Професійна комунікація травматолога-ортопеда і пацієнта із захворюваннями опорно-рухового апарату. *Професійна медична комунікація українською мовою лікаря з пацієнтом : посібник для іноземних студентів* / [А. В. Вихрущ, І. Д. Драч, І. Я. Заліпська та ін.] ; за ред. А. В. Вихруща, І. Я. Заліпської. – Тернопіль : ТНМУ, 2021. – С. 70–80.
5. Пляка Л. В. Професійна компетентність як фактор формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців. *Молодіжна політика: проблеми і перспективи* : Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2009. С. 135-137.
6. Робоча програма з дисципліни «Професійна медична комунікація лікаря з пацієнтом українською мовою», спеціальність 222 «Медицина» URL: <https://moodle.tdmu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=259606>